

Таъсири гурӯҳҳои ифротии динӣ ба тафаккури муҳоҷирони меҳнатӣ

ЛУТФУЛЛО БАРОТОВ

Ходими пешбари илмии Шӯбаи таҳқиқоти стратегии назди
Раёсати АМИТ

Нишонӣ: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони
Рӯдакӣ 33, тел. 918780555, email: mehrsobir2@gmail.com

Дар мақолаи мазкур сабабу омилҳои ба доми гурӯҳҳои ифротии динӣ-мазҳабӣ афтидани қисме аз муҳоҷирони меҳнатӣ баррасӣ шуда, ҳадафҳои гурӯҳҳои мазкур ва роҳи усулҳои фаъолияти ғайриқонунии онҳо баррасӣ карда шудааст. Қисме аз муҳоҷирон, аз ночорӣ, тарсу тамаъ, шухратталабӣ, осеби руҳӣ-равонии таърихӣ, ғасодзадагии кишварҳои муҳоҷирқабулкунанда ва ғайра ба таблиғоти ин гурӯҳҳои ифротӣ таваҷҷуҳ намуда, барои онҳо сайди осону камхарҷ мегарданд. Муаллиф хулоса мекунад, ки мубориза бо ин вабои асрҳо вуҷуддошта, бояд ҳадафмандона бошад ва дар ҳоле, ки гурӯҳҳои ифротии динӣ-мазҳабӣ дар ҳама ҷабҳаҳо ҳузур доранд ва фаъолият мекунанд, ҷавоби ҷомеаву давлатҳо низ бояд ҳамаҷонибаву саривақтӣ бошад. Танҳо дар ин ҳолат метавон онҳоро шикаст дод.

Калидвожаҳо: муҳоҷират, ифротгароӣ, хурофот, ҷаҳонбинӣ, тафаккури интиқодӣ, гурӯҳҳои ифротӣ, илму маориф, фарҳанг, равоншиносӣ, ҳамкориҳои байналмилалӣ.

Дароӣ ва қудрат ҳамеша ва дар ҳама замонҳо инсонҳоро ба худ ҷалб мекард. Аз даврони қадим то имрӯз инсонҳои ҷоҳталаб бо роҳҳои гуногун даромади муфт ба даст меоварданд ва дар ин раванд миллионҳо инсонӣ дигарро бадбахт месохтанд. Баъд аз зуҳуру нуфузи динҳои муташаккил ашхоси ҷоҳталаб дарёфтанд, ки бо сӯйистифода аз бовару эътиқоди мардум ба даст овардани қудрат ва даромади муфт

бамаротиб осонтар аст. Метавон гурӯҳи бузурги одамони эътиқодмандро ба худ ҷалб кард ва аз ҷону моли онҳо барои расидан ба аҳдофи хеш истифода бурд. Аз ҳамон давра ин гурӯҳҳои бадкешу фурсатталаб ин имкониятро истифода бурданд ва мутаассифона, то ҳол истифода мекунанд. Онҳо дар ҳама замону макон фаъолият мебаранд ва раванди муҳоҷирати зиёди меҳнатӣ, ки дар ҷанд даҳсолаи охир ҷараён дорад, кори онҳоро осонтар намудааст. Мисоли равшани он ҷалб шудани муҳоҷирони меҳнатии тоҷик дар Федератсияи Русия ва ҷанд кишвари дигари хориҷӣ ба гурӯҳи ифротии ДИИШ дар солҳои 2013-2015 буда метавонад.

Муҳоҷирати меҳнатӣ ба монанди дигар равандҳои иҷтимоӣ дар баробари манфиатҳо мушкилоти зиёдеро ба ҳамроҳ дорад. Ин раванд муҳити маъмулии кору зиндагии афроди дар он воридшударо дигар намуда, аз як тараф, маҷбур месозад, ки ҳунару кордонии худро сайқал дода, мавқеи худро дар кишварҳои қабулкунандаи муҳоҷирон мустаҳкам созанд, аз ҷониби дигар, афроде, ки иродаи заифтар доранд, дар ҳоли рӯ ба рӯ гаштан бо мушкилоти бархоста аз раванди мазкур тобоварӣ карда наметавонанд ва ба кумаки дигарон эҳтиёҷ пайдо менамоянд. Ин нотагониву эҳтиёҷот онҳоро ба сайди осоне барои гурӯҳҳои ифротии динӣ табдил медиҳад, ки намоёндагони ин гурӯҳҳо бо роҳу усулҳои муайян худро барои муҳоҷирон ҳамчун наҷотбахш муаррифӣ намуда, ба дили ин афроди ба нишонгирифтаи худ ҷой мегиранд. Онҳо ҳадафҳои шахсӣ ва гурӯҳии хешро доранд ва яқин аст, ки он наҷоти муҳоҷирони дар мушкилафтода нест, балки истифодаи онҳо дар ростои расидан ба ҳадафҳои манфиатталабонаи худ мебошад. Онҳо тадриҷан бо таъсиррасониҳои гуногуни равониву ҷисмонӣ дар вучуди муҳоҷирон нафрату бадбинӣ нисбати дигарон ба вучуд оварда, сайди худро ба як асбоби ҷангии зидди дигарандешон табдил медиҳанд.

Дар шароити бад қарор гирифтани як муҳоҷир ин охирин ҳалқа аз занҷираи сабабҳост, ки ӯ туъмаи гурӯҳҳои ифротии мазҳабӣ мегардад. Пеш аз ҳама, мушкил дар тарбияи кӯдакону ҷавонон аст. Вақте инсон дар шароите ба воя мерасад, ки таъсири дину мазҳаб аз ҳад зиёд аст ва онҳое, ки дар дину мазҳаби ҳудашон нестанд, ҳамчун душману хатокор маҳсуб мешаванд, эҳтимолан дар вучуди ҷунин

инсон нафрату бадбинӣ нисбати дигарон эҷод мегардад. Вай то дараҷае ҳадди эътидолро аз даст медиҳад ва ба як мутаассиб табдил меёбад. Ба қавли файласуфи барҷастаи муосири тоҷик Исомиддин Шарифзода, “як инсон вақте ба ҷуз аз дидгоҳи худ дидгоҳи дигареро, ба ҷуз аз назари худ назари дигареро ва ба ҷуз аз бовари худ бовари дигареро ҳатто таҳаммули шунидан ва қазоват кардан надорад, ин ба он маъно аст, ки ин фард ҳадди эътидолро аз даст додааст. Вақте як инсон ҳадди эътидолро аз даст медиҳад, ӯ ворид ба марзи ифроту тафрит мешавад”(6). Бале, мутаассифона, як қисми калони кӯдакону наврасони мо аз оила сар карда, зери таъсири саҳти тарбияи мазҳабӣ, ва яксӯнигарӣ ва хушкандешӣ қарор мегиранд, ки дар ҷомеа он қавитар мегардад. Ин якандешии мутлақ ба таҳаммулпазирии онҳо таъсири манфӣ мерасонад. Албатта, ки ин эҳсосоти манфӣ худ ба худ ва дар ҳама ҷо хувайдо намешавад ва ба дигарон зиён намерасонад, вале он як тухми нафрате нисбати дигарандешон дар вучуди инсонҳои дар чунин шароит бавоярасида мекорад ва монеи рушди фардӣ ва худшиносии онҳо мегардад. Гурӯҳҳои ифротии фурсатталаб инро медонанд ва ҳамеша дар пайи сабзонидани он ва ба истилоҳ “ҳосил гирифтани” ҳастанд. Гоҳо дар шабакаҳои иҷтимоӣ ин эҳсоси ҷавонони мо хеле зиёд ба намоиш гузошта мешавад, ки он ҳар як инсонии солимфикру меҳанпарастро амиқан нигарон месозад.

Омили дигаре, ки дар осебпазир шудани муҳочирон таъсири манфӣ мегузорад ин камсаводӣ ва ё нодонӣ мебошад. Мутаассифона, илму маориф тайи ду даҳсолаи охир натавонист дар баробари қувваҳои иртиқӣ ба ҷавонону наврасон таъсиргузор бошад. Дар натиҷа ҷавонони зиёде бесавод монданд, ки роҳи наҷотро дар боварҳои мазҳабиву хурофотӣ дарёфтанд. Албатта, ин ҷо танҳо соҳаи илму маориф гунаҳгор нест ва ҷомеаву оила низ дар ин натиҷаи бад саҳми назаррас доранд. Дар оилае, ки аъзои он хоҳ аз сабаби нодориву камбағалӣ бошад, хоҳ аз сабаби боварҳои иртиқӣ бошад, ба мактабу ҷаҳонбинии илмӣ таваҷҷуҳ намекунанд, фарзандон ба эҳтимоли зиёд камсаводу бедониш гашта, ҷаҳонбинии танги худро васеъ карда наметавонанд. Дигар мактабу маориф имкон надорад дар танҳои онҳоро ислоҳ намояд. "Дар ҷомеае, ки дар он ҳарфи як муллои иртиқоие, ки чанд сатрро аз худ кардааст, аз сухани як устоду академик ё профессору номзади илм ва муҳимтар аз ин, аз як зиёии саршинос

бартарӣ дошта бошад, он гоҳ муллои ифротӣ ҳамчун намоди ҷомеа қарор гирифта, бо ҳарфҳои пучи хурофотии худ мағзҳои ҷавонро олудаву нопок месозад ва онҳоро аз ҷаҳонбинии илмӣ маҳрум месозад, ки ин ба ҷомеа хатарзо хоҳад буд"(6). Бале мавқеи омӯзгору олиму донишманд дар ҷомеаи мо солҳои охир пасттар шудааст ва таъсири онҳо хеле камтар аз мубаллиғони дину мазҳаб аст. Боз ҳам мактабу маориф наметавонад дар чунин шароит вазифаи ҷонии худро, ки босавод кардани наврасону ҷавон ва васеъ кардани ҷаҳонбинии онҳост, иҷро кунад ва ба мушкилоти ҷиддӣ рӯ ба рӯ мегардад. Дар натиҷа, як қисми аҳоли бесаводу тангназар монда, сайди осоне барои гурӯҳҳои ифротӣ мегардад.

Маълум аст, ки ҳеҷ падидае дар ҷаҳон дуранг нест ва инсонҳо низ танҳо ба нодону донишманд ҷудо намешаванд. Дар ростои бовару донишҳои илмӣ низ ҳамчунин аст. Одамон аз дину диндорӣ низ дар сатҳҳои гуногуни мураккабӣ огоҳӣ доранд, айнан ба монанди ҳамоне, ки донишу фаҳмиши инсонҳо оид ба физика ва ё мусиқӣ дар сатҳҳои гуногун қарор дорад. Ин ба вижагиҳои шахсии ҳар як инсон ва қобилияти дарки вай вобастагӣ дорад (1). Азбаски таҷрибаи гурӯҳҳои ифротӣ дар омӯзиши қурбонии эҳтимолии худ зиёд буда, роҳу усулҳои ҳазорсола такмилёфтаре истифода меkunанд, онҳо бо ҳар гурӯҳи инсонҳо муносибати алоҳида менамоянд ва дар сатҳи донишу фаҳмиши онҳо муносибатро роҳандозӣ менамоянд. Ин аст, ки на танҳо муҳочирони дар мушкил гирифтورشуда ва маъюсшуда ба доми чунин гурӯҳҳо меафтанд, балки дар баъзе ҳолатҳо афроде ба чунин гурӯҳҳо пайваст мешаванд, ки дар қору фаъолият то дараҷае муваффақ буда, муҳтоҷи касе нестанд. Ҳатто афроди сарватманде пайдо мешаванд, ки ба чунин гурӯҳҳо пайваст шуда, амалиётҳои онҳоро маблағгузорӣ менамоянд. Ин нишон медиҳад, ки ягон қишри муҳочирон аз таъсиргузориҳои гурӯҳҳои ифротии мазҳабӣ эмин нест. Як муҳочир метавонад хатмкардаи донишгоҳ ва доранда бошад, вале ҷаҳонбинии танг дошта бошад ва ба доми ин гурӯҳҳои ифротӣ афтад. Дигараш аз фарти бесаводиву тангназарӣ туъмаи осони гурӯҳҳои номбаршуда гашта метавонад. Умуман, дар ин муборизаи худ гурӯҳҳои ифротии динии манфиатхоҳ дар тамоми ҷаҳон амалиёт гузаронида, муҳочиронро ба худ ҷалб менамоянд ва аз ҷону моли онҳо суйистифода намуда пули ҳангуфт ба даст меоваранд.

Як сабаби дигари гаравидани босуръати муҳочирони тоҷик ба ақидаҳои динии ғайрисуннатӣ ва умуман, ба ҷаҳонбинии динӣ-мазҳабӣ эҳсоси тарс мебошад. Маълум аст, ки дар раванди муҳочират хатарҳои зиёде дар пеш истодаанд ва ҳар як муҳочир бо онҳо рӯ ба рӯ мегардад. Дар кишваре, ки ғасод зиёд бошад, вазъияти муҳочирон бадтар аст. Вақте ҳуқуқи муҳочир ба таври бояду шояд ҳифз намешавад, барои вай хатарҳои вучудӣ зиёд мегарданд ва тарс вучудаширо фаро мегирад. Дар чунин ҳолат парвардаи динҳои соми, ки асосашон дар тарсу рӯзи маҳшар аст, дар бештар маврид рӯ ба мазҳаб ва ташкилотҳои динӣ меорад. Дигар ин ба қувваву қудрати ҷисмонӣ камтар рабт дорад. Ба қавли Артур Ҷ. Вестармайр (Arthur J. Westermayr): “Шуҷоат, ки дар муқобили тарс меистад, ба ду қисм, яъне ҷисмонӣ ва равонӣ, ҷудо мешавад. Як кас метавонад руҳан далер бошад, вале ҷисман тарсу ва мусаллам аст, ки шахси ҷисман боқуввату далер дар шароити муайян метавонад руҳан хеле тарсу бошад. Ҳеҷ инсоне дар баробари ҳама чиз нотарс буда наметавонад” (7). Ин аст, ки новобаста аз қувваву қудрати ҷисмонӣ муҳочирон дар баробари хатарҳои пешомада дар рафти муҳочират ба тарс ва ҳолати ноумедӣ гирифта шуда, тибқи одати дерина ба дину гурӯҳҳои мазҳабӣ рӯ меоваранд. Гурӯҳҳои ифротӣ аз ин суйистифода карда, бо харҷи камтарин сайди худро ба даст меоранд. Ҳамин тариқ, тарс ба яке аз омилҳои асосии гаравидани муҳочирон ба чунин гурӯҳҳои ифротӣ табдил ёфтааст.

Равоншиносон ба ин назаранд, ки бунёди ақоиди динӣ дар бароварда кардани орзухост (1, 73). Ин аст, ки дар ҳолати гирифта шудани муҳочирон ба мушкилоти табииву сунӣ гаравиши онҳо ба дину мазҳаб зиёдтар гашта, тамоюли онҳоро ба сӯи мубаллиғони динӣ ва гурӯҳҳои ифротии динӣ бештар месозад. Онҳо орзуи ба таври муъҷизанок баромадан аз ин шароити бадро доранд ва гурӯҳҳои ифротии динӣ дар навбати хеш бо роҳу усулҳои асрҳо санҷидашуда, миёни муҳочирон қорбарӣ намуда, як қисми онҳоро ба ақидаҳои ғайрисуннативу ағлаб ифротии хеш ҷалб месозанд. Ин муҳочирони дар доми гурӯҳҳои ифротӣ афтада ва ба истилоҳ “мағзшӯишуда” барандаву паҳнкунандаи ақидаҳои ғайрисуннативу мамнуи онҳо гашта, барои муҳочирони дигар ба як манбаи хатар мубаддал мегарданд. Ҳатто баъди ба ватан баргаштан чунин мағзшӯишудагон

дар оилаи худ ва дар ҷомеа таблиғот бурда, мушқилсозӣ менамоянд. Махсусан, оилаҳои онҳо дар ин раванд ранҷи равониву ҷисмонии бештар мебинанд. Занҳо дар ин раванд аз ҳама осебпазиртар ҳастанд.

Мушкили дигар осеби руҳӣ-равонии инсонҳост, ки аз замони қадимтарин ба мо ба мерос монда, ҳар лаҳзаи зиндагӣ дар пайи ҳодисаи муайяне рӯ мезанад. “Чун зиндагии мову наздикони мо анҷомпазир аст ва ҳар як инсон бо марг ҳатман рӯ ба рӯ мегардад, травма(осеби руҳӣ-равонӣ) дар бунёди ҳастии мо ҷой дорад. Ҳатто агар мо пештар ин осебро ҳис накарда бошем, ҳар як ҳодисаи нохуше онро бедор месозад ва моро дар рӯ ба рӯи тарс аз марг қарор медиҳад”(1, 124). Гурӯҳҳои ифротии динӣ-мазҳабӣ ва мубаллиғони хизматгори онҳо аз ин осеби руҳӣ-равонии инсонҳо бохабар ҳастанд ва дар тури таърих аз он истифода намудаанд ва ҳоло ҳам дар асри 21 истифода мебаранд. Қишри миёна ва сарватманди аҳоли дар аксар маврид дар ҳамин ҳолатҳо ба доми мубаллиғон меафтанд ва пойбанди ақидаҳои онҳо гашта, вақту дороии худро дар ихтиёрашон мегузоранд. "Дар воқеъ, касе ки метавонад шуморо ба боварҳои пуч водор кунад, метавонад шуморо ба роҳи ҷиноят низ барад"(1, 129).

Хулоса, раванди муҳоҷират мушқилоти зиёде дорад, ки дар якҷоягӣ бо тарбияи нодуруст муҳоҷиронро дар баробари гурӯҳҳои ифротии динӣ ва мубаллиғони мазҳабӣ осебпазир месозад. Муҳоҷирон, аз ночорӣ, тарсу тамаъ, шуҳратталабӣ, осеби руҳӣ-равонии таърихӣ, ғасодзадагии кишварҳои муҳоҷирқабулкунанда ва ғайра ба таблиғоти ин гурӯҳҳои ифротӣ таваҷҷуҳ намуда, тақдири худро ба дасти онҳо медиҳанд. Ин ҷоҳталабони садсолаҳо таҷрибагирифта дар навбати худ муҳоҷиронро ҳамчун сайди осону камхарҷ дар роҳи дастрасӣ ба ҳадафҳои нопоки хеш истифода менамоянд. Онҳо динро ба як тиҷорату сиёсат табдил додаанд. Тиҷорату сиёсате, ки ба нодониву камсаводӣ ва эътиқоди куркурона асос ёфтааст. Роҳи осони паҳнсоии чунин эътиқодоти куркурона тарспароканӣ ва бардоштани илму дониш аз аҳли ҷомеа мебошад(1, 73). Ин аст, ки гурӯҳҳои ифротӣ ҳамеша ба донишмандону равшанфикрон душманӣ меварзанд ва бо ҳар роҳу усули ғайриқонуниву ғайриахлоқӣ ба онҳо ҳучумҳои лафзиву ҷисмонӣ менамоянд. Аз ҳама хатарноктар барои ҷомеа ин аст, ки онҳо тӯдаҳои

нодони ба домашон афтодаро бар зидди донишмандону равшанфикроне, ки ба хилофи ҳадафҳои онҳо илму донишро дар ҷомеа густариш медиҳанд, мешӯронанд. Яке аз намунаҳои бадтарини натиҷаи чунин шӯрониданҳоро мо дар тақдири сиёҳи Фархунда дар Афғонистон соли 2015 дида будем. Таърих ҳазорҳо ҳодисаи монанд ба инро дорад. Илова бар ин, яке аз усулҳои ҷалби эътиқодмандон аз ҷониби гурӯҳҳои ифротӣ ва мубаллиғони динии пайваста ба онҳо ин “коҳиш додани арзиши зиндагӣ дар назди мардум ва таҳрифи воқеияти дунёи воқеӣ бо шеваи ҳазёнӣ, ки ҳадафи бунёдии он ҳазфи хираду андеша дар вучуди инсонхост”(1, 76), мебошад. Онҳо ҳамеша андеша кардану зери суол бурдани ақоиди мазҳабиро накуҳиш намуда, шахсони ҷӯёву пӯёро бо роҳҳои гуногун аз пурсидану андеша кардан сари ин масоил бозмедоранд. Чун аксари мардум дар ҷомеаҳои эътиқодмехвар дорои фарҳанги хитобай ҳастанд ва тафаккури интиқодӣ надоранду чунин таълим гирифтаанд, ки зери суол бурдан ва аз тарозуи ақл гузаронидану санҷидани ақоиди динӣ-мазҳабӣ гуноҳи вазнин аст, онҳо ба осонӣ зери бори гурӯҳҳои ифротӣ ва мубаллиғони вобаста ба онҳо мераванд ва қурбони ҳадафҳои шуми онҳо мегарданд.

Роҳҳои мубориза бар зидди гурӯҳҳои ифротиву мубаллиғони динии муздури онҳо ва пешгирии ифротипавии муҳоҷирони меҳнатӣ, ба мақсади кам кардани хатарҳо ва таъмини оромии ҷомеа, метавонанд ба таври зер бошанд:

1. Ба таври системавӣ ба роҳ мондани ислоҳоти фикрию фарҳангӣ дар ҷомеа. Ин ислоҳот бояд ҷаҳонбинии аҳолиро дигар намуда, дар натиҷа роҳу усули нави тарбияи насли нав дар ҷомеа роҳандозӣ гардад. Аз тарафи дигар, ин гуна ислоҳот густариши ҷаҳонбинии илмиро таъмин намуда, гуногунандеширо ҳамчун як арзиши инсонӣ дар зехнҳо ҷой мекунад. Ба ростӣ, то замоне, ки мо таълиму тарбияи дурусту саривақтиро, ки ба рушди фардӣ ва худшиносиву соҳибназарии инсон тамаркуз менамояд, ба роҳ намонем, дар баробари хатароти ифротгарой осебпазир боқӣ хоҳем монд(1, 134). Ин ислоҳот манзараи илмии ҷаҳон ва роҳҳои воқеии мушкilotи мавҷударо ба аҳоли ошно намуда,

донишро зиёд, ҷаҳонбиниро васеъ, тарсро кам ва орзуҳои инсонҳоро бо роҳи усулҳои ақлониву илмӣ бароварда сохта, ба бунёди хурофоту ифротгароӣ зарба зада, дасти гурӯҳҳои ифротиро аз сари мардум дур менамояд.

2. Ислоҳоти ҷиддӣ дар соҳаи илму маориф. Илм дар ҳама давру замон муҳаррики рушду пешрафт ва қудрати ҷомеаву давлатҳо буд. Ҷаҳонбинии илмӣ хеле мураккаб буда, қобили дарку тасаввури аксари аҳоли нест. Бо вучуди ин, набояд илмро ба сатҳи тӯдаҳо пойин овард ва ҷаҳонбинии динӣ-мазҳабиро ба долонҳои ниҳодҳои илмӣ раҳ дод. Ин, албатта, мубориза бо дину мазҳаб нест, балки таъмини мустақилият ва рушди озодонаи ҳар ду мебошад. Маориф низ паҳнкунандаи илму дониш ва ҷаҳонбинии илмӣ аст. Беҳтар намудани сатҳи сифати таълиму тарбия як воқеияти оддӣ аст, ки ҷойи баҳс надорад, вале аҳамияти ҷаҳонбинии илмиро таъкид намудан зарур ба назар мерасад. Бо вучуди он ки назарияи такомул бо бовару эътиқоди динӣ рост намеояд, бояд ҳамчунон бунёди таълим дар мактабу донишгоҳҳо бошад. Ин як алтернатива мебошад, ки мавҷудияти он дар баробари бовармандии офаринишӣ, ки дар оилаву ҷомеа ҳукмрон аст, шиддати ифротгароиву хурофотро дар ҷомеа кам месозад ва кори гурӯҳҳои ифротиро, ҷиҳати суистифода аз бовару эътиқоди мардум, бамаротиб душвор месозад.
3. Ба роҳ мондани низоми мукаммали хизматрасонии равонпизишкӣ ва равоншиносӣ дар ҷомеа. Одамон дар тули умри худ борҳо бо ғоҷаҳову ҳодисаҳои нохуши тақондиҳанда рӯ ба рӯ мешаванд. Дар ин ҳолат осеби руҳӣ-равонӣ рӯ мезанад ва онҳоро дар баробари ҳучумҳои гурӯҳҳои ифротӣ осебпазир месозад. Ҳатто агар мубаллиғи динии суннатӣ ҳам дар чунин ҳолат бо онҳо кор барад, эҳтимол дорад, ки нодониставу нофаҳмида, онҳоро барои қабули ақидаҳои ғайрисуннатӣ наздиктар намояд. Ин аст, ки барои як ҷомеаи муосир мавҷудияти равонпизишкону равоншиносон шарт ва зарур аст. Аз таҷрибаи кишварҳои пешрафтаи ғарбӣ мебинем, ки дар ҳар вазъияти душвор равонпизишкону равоншиносон бо мардум кор мекунанд ва бо роҳҳои илмӣ онҳоро аз вазъияти

душвори руҳӣ-равонӣ берун мекунад. Дар ҷомеаи мо чунин низом ба таври бояду шояд таҷриба нашуда ва ташаккул наёфтааст. Ба роҳ мондани чунин низом пеши роҳи яккатозии мубаллиғони динӣ-мазҳабиро дар ин ҷода мегирад ва хатари гурӯҳҳои ифротиро барои ҷомеа бамаротиб кам месозад.

4. Бештар кардани ҳамкориҳо бо кишварҳои шарик дар соҳаи муҳоҷират, ҷиҳати коҳиш додани мушкилоти муҳоҷирон. Муҳоҷират як раванди такондиҳанда барои инсон аст ва осебҳои руҳӣ-равонии нухуфтаи онҳоро берун мебарорад. Махсусан, дар кишварҳои, ки ҳуқуқи муҳоҷирон ба таври бояду шояд таъмин карда нашудааст, онҳо ба мушкилот рӯ ба рӯ шуда, роҳҳои алтернативии ҳалли мушкили худро меҷӯянд, ки дар ин роҳҳо гурӯҳҳои ифротии динӣ-мазҳабӣ омодаи ҷалби муҳоҷирони меҳнатӣ мебошад. Таъмини ҳаққи ҳуқуқи муҳоҷирон тариқи ҳамкориҳои бештар дар сатҳи давлатӣ яке аз роҳҳои пурсамари ҳалли мушкилоти ифротгарой мебошад. Ҷомеа ва давлат метавонад шароити беҳтари кору зиндагиро барои муҳоҷирон бо роҳи ҳамкорӣ бо кишварҳои қабулкунанда таъмин наояд ва фаъолияти зиддиинсонии мубаллиғони гурӯҳҳои ифротӣ ва барандагони ақидаҳои ғайрисуннатиро ба маротиб маҳдуд созад. Қайд намудан зарур аст, ки ин ҳамкорӣ барои кишварҳои қабулкунандаи муҳоҷирон низ хеле муфид аст. Чунки афроди мағзшӯишудаи ифротӣ, пеш аз ҳама, метавонанд ба ҳамон ҷомеа зарар расонанд ва баъдан ба меҳани худ баргашта, дастуру супоришҳои хоҷагони ифротии хешро иҷро намоянду амнияти мардумро халалдор созанд.

Наметавон гуфт, ки аз миён бардоштани як сабаб мушкилоти ифротгароиро дар як кишвар ё минтақа бартараф месозад. Мубориза бо ин вабои асрҳо вучуддошта, бояд ҳадафмандона ва муташаккилона бошад ва дар ҳоле, ки гурӯҳҳои ифротии динӣ-мазҳабӣ дар ҳама ҷабҳаҳо ҳузур доранду фаъолият мекунад, ҷавоби ҷомеаву давлатҳо низ бояд ҳамаҷониба бошад. Танҳо бо як стратегияи мукаммалу доимо беҳтаршаванда ва бо ҷиддият амалӣ сохтани он, метавон дар баробари гурӯҳҳои ифротии динӣ-мазҳабӣ истодагарӣ намуда, мардумро аз шарри онҳо эмин нигоҳ дошт.

Сарчашмаҳо

1. Dianna Theadora Kenny, "God, Freud and Religion: The Origins of Faith, Fear and Fundamentalism", Book · February 2021, 226 p.

2. Marc Helbling, Daniel Meierrieks, "Terrorism and Migration: An Overview", WZB Berlin Social Science Center, Berlin, Germany, 17 December 2020, <https://www.cambridge.org/core/journals/british-journal-of-political-science/article/terrorism-and-migration-an-overview/2D92D099D870D7D8E606C39E683D3E89>.

3. INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION, "MIGRATION, VIOLENT EXTREMISM AND SOCIAL EXCLUSION", 2018, https://publications.iom.int/system/files/pdf/infosheet_no_9_wmr_2018_en.pdf.

4. INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION, "EXPOSED TO EXTREMISM: HOW CENTRAL ASIAN MIGRANTS BECOME VULNERABLE TO RADICALIZATION?", <https://weblog.iom.int/exposed-extremism-how-central-asian-migrants-become-vulnerable-radicalization>.

5. Shreya Sinha, "Migration and Terrorism in Europe: A Nexus of Two Crises", The International Journal on Responsibility (IJR) (ISSN: 2576-0955), Volume 5, Aprile 7, 2022, <https://commons.lib.jmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1059&context=ijr>.

6. Шарифзода Исомиддин, "Нодониву таассуб - решаҳои ифротгарой", Самак, №36(669), 5 сентябри соли 2024.

7. Arthur J. Westermayr, The Psychology Of Fear, <https://opensiuc.lib.siu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2949&context=ocj>.